

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KOMPENSACIJŲ UŽ VALSTYBĖS IŠPERKAMĄ NEKILNOJAMĄJĮ TURTA DYDŽIO, ŠALTINIŲ, MOKĖJIMO TERMINŲ BEI TVARKOS, TAIP PAT GARANTIJŲ IR LENGVATŲ, NUMATYTŲ PILIEČIŲ NUOSAVYBĖS TEISIŲ Į IŠLIKUSĮ NEKILNOJAMĄJĮ TURTA ATKŪRIMO ĮSTATYME, ĮSTATYMO 7 STRAIPSNIO 1 DALIES (1999 M. GRUODŽIO 23 D. REDAKCIJA) BEI 2 DALIES (1999 M. GRUODŽIO 23 D. REDAKCIJA) IR DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KOMPENSACIJŲ UŽ VALSTYBĖS IŠPERKAMĄ NEKILNOJAMĄJĮ TURTA DYDŽIO, ŠALTINIŲ, MOKĖJIMO TERMINŲ BEI TVARKOS, TAIP PAT VALSTYBĖS GARANTIJŲ IR LENGVATŲ, NUMATYTŲ PILIEČIŲ NUOSAVYBĖS TEISIŲ Į IŠLIKUSĮ NEKILNOJAMĄJĮ TURTA ATKŪRIMO ĮSTATYME, ĮSTATYMO 7 STRAIPSNIO 1 DALIES (2003 M. SPALIO 14 D. REDAKCIJA) BEI 2 DALIES (2003 M. SPALIO 14 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2005 m. rugpjūčio 23 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Tomos Birmontienės, Egidijaus Kūrio, Kęstučio Lapinsko, Zenono Namavičiaus, Ramutės Ruškytės, Vytauto Sinkevičiaus, Stasio Stačioko, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

dalyvaujant suinteresuoto asmens – Lietuvos Respublikos Seimo atstovui Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresniajam patarėjui Sauliui Švedui,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, viešame Teismo posėdyje 2005 m.

rugpjūčio 10 d. išnagrinėjo bylą Nr. 19/02 pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 ir 2 dalys (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnio 1 bei 3 dalims ir 29 straipsniui.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą. Teismas nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 7 straipsnio 1 ir 2 dalys (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija; Žin., 1999, Nr. 113-3292) neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsnio 1 bei 3 dalims ir 29 straipsniui.

II

Pareiškėjas prašymą grindžia šiais argumentais.

1. Konstitucijos 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumo principas reiškia ir tai, kad nuosavybės teisės subjektas turi teisę laisvai valdyti turimą turtą, juo naudotis bei disponuoti, taip pat turi teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių. Šioje Konstitucijos nuostatoje taip pat yra įtvirtinta valstybės pareiga užtikrinti palankiausią režimą įgyvendinti nuosavybės teisę. Seimo 1999 m. gruodžio 23 d. priimtu įstatymu pakeitus Įstatymo 7 straipsnio 1 bei 2 dalis ir jose įtvirtinus nuostatas, pagal kurias Vyriausybė gali savarankiškai nustatyti piniginių kompensacijų mokėjimo terminus ir tvarką, taip pat nukėlus piniginių kompensacijų sumokėjimo terminus, buvo pablogintos Įstatymo 7 straipsnyje (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) nustatytos garantijos savininkams atgauti turtą palankiausiais terminais bei tvarka.

2. Pagal Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalį nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama. Teisingas atlyginimas apima ne tik lygiavertį atlyginimą už tokį turtą, bet ir laikotarpį, per kurį už jį atlyginama. Terminu, nustatančio kompensacijos sumokėjimo laiką, pakeitimas jį pailginant, taip pat teisės gauti kompensaciją dalimis per metus kas ketvirtį lygiomis dalimis apribojimas, nustatant neapibrėžtą kompensacijų mokėjimo tvarką, suvaržo savininko teisę valdyti šią nuosavybę, ja naudotis ir disponuoti, negarantuoja teisingo atlyginimo, pažeidžia nuosavybės teisės subjektų lygiateisiškumo ir teisėtų

lūkesčių apsaugos principus.

3. Priėmus sprendimą atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą (grąžinant jį natūra, kompensuojant), nuosavybės teisės turėtojams turi būti garantuojama vienoda teisė šią nuosavybę valdyti, ja naudotis ir disponuoti. Pakeitus Įstatymo 7 straipsnio 1 bei 2 dalis ir pailginus kompensacijų sumokėjimo terminus, kompensacijos savininkas atsiduria nelygioje, jį diskriminuojančioje padėtyje kito savininko – asmens, kuriam nekilnojamasis turtas yra grąžintas natūra, atžvilgiu. Todėl, pareiškėjo nuomone, Įstatymo 7 straipsnio 1 ir 2 dalys (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintam asmenų lygiateisiškumo principui.

III

1. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gautas suinteresuoto asmens – Seimo atstovo Seimo nario A. Butkevičiaus rašytinis paaiškinimas.

Paaiškiniame teigiama, kad Seimas, pakeitęs Įstatymo nuostatas ir pailginęs piniginių kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą galutinio sumokėjimo terminus, piliečių teisių į piniginę kompensaciją neatėmė ir kompensacijos nesumažino. Įstatyme nustatyta, jog piliečiams nesumokėtos piniginių kompensacijų sumos indeksuojamos atsižvelgiant į metų infliaciją. Valstybės finansiniai ištekliai yra riboti. Valstybė turi vykdyti priimtus įsipareigojimus (atkurti nuosavybės teises į okupacinės valdžios nacionalizuotą išlikusį nekilnojamąjį turtą, atkurti gyventojų valstybiniuose bankuose sukauptus indėlius), tačiau ji turi vykdyti ir Konstitucijoje įtvirtintas prievoles: garantuoti piliečiams teisę į mokslą, sveikatos apsaugą, remti šeimą, kultūrą ir kt. Lietuva turi išlaikyti stabilią makroekonominę situaciją, laikytis įvairiose tarptautinėse sutartyse nustatytų fiskalinių rodiklių, vykdyti finansinius įsipareigojimus. Besąlygiškai vykdant įsipareigojimus vienai asmenų grupei, gali nukentėti visos valstybės, kartu ir visų valstybės piliečių interesai. Todėl Seimas, įvertindamas valstybės finansines išgales, priėmė Įstatymo pataisas – pailgino galutinius kompensacijų sumokėjimo terminus ir pakeitė kompensacijų mokėjimo tvarką, tačiau neatsisakė nuostatos, kad asmenims, turintiems teisę gauti kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, turi būti teisingai atlyginama už visuomenės poreikiams paimtą nuosavybę.

2. Seimo Pirmininko 2005 m. birželio 23 d. potvarkiu Nr. 45 suinteresuoto asmens – Seimo atstovas buvo pakeistas. Vietoje Seimo nario A. Butkevičiaus atstovauti Seimui buvo įgaliotas Seimo kanceliarijos Teisės departamento vyresnysis patarėjas S. Švedas. Konstituciniam Teismui pateiktame rašytiniame paaiškiniame S. Švedas informavo palaikąs Seimo nario A. Butkevičiaus rašytiniame pareiškime pateiktus argumentus.

IV

Rengiant bylą teismui nagrinėjimui buvo gauta tuometinio Lietuvos Respublikos finansų

ministro A. Butkevičiaus informacija, kiek lėšų iš visų finansavimo šaltinių (taip pat ir iš valstybės biudžeto) reikia piniginiams kompensacijoms, kad iki Įstatyme nustatyto galutinio termino būtų visiškai atsiskaityta su asmenimis, kuriems atkuriamos nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą.

V

Konstitucinio Teismo posėdyje suinteresuoto asmens – Seimo atstovas S. Švedas iš esmės pakartojo suinteresuoto asmens – Seimo ankstesnio atstovo Seimo nario A. Butkevičiaus rašytiniuose paaiškinimuose išdėstytus argumentus, taip pat pateikė papildomus paaiškinimus.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

1. Pareiškėjas prašo ištirti, ar Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 bei 3 dalims ir 29 straipsniui.

2. Seimas 1998 m. birželio 16 d. priėmė Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymą. Šis Įstatymas įsigaliojo 1998 m. liepos 8 d.

Įstatymo 7 straipsnyje (1998 m. birželio 16 d. redakcija) buvo nustatyta:

„1. Atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus (žemę, mišką, vandens telkinius, ūkinės-komercinės paskirties pastatus ir jų priklausinius, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus) terminus nustato Vyriausybė.

2. Kompensacijos pinigais išmokamos kasmet lygiomis dalimis nuo sprendimo atkurti nuosavybės teises priėmimo dienos. Vyriausybei suteikiama teisė kiekvienais metais išleisti Vyriausybės vertybinių popierių už tokią sumą, kuri reikalinga kompensacijoms išmokėti. Piniginės kompensacijos išmokamos:

- 1) už išperkamus žemę, mišką, vandens telkinius – iki 2006 m. rugpjūčio 1 d.;
- 2) už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – iki 2010 m. sausio 1 d.;
- 3) 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) kompensacijos už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius išmokamos iki 2002 m. rugpjūčio 1 d., o už

gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – iki 2006 m. sausio 1 d.

3. Piliečiams neišmokėtos piniginių kompensacijų sumos indeksuojamos atsižvelgiant į metų infliaciją.

4. Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turi teisę leisti vertybinius popierius arba imti paskolas kompensacijoms už išlikusį nekilnojamąjį turtą mokėti. Kompensacijoms skirtas lėšas paskirsto Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.“

3. Seimas 1999 m. lapkričio 4 d. priėmė Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio papildymo įstatymą, kurio 1 straipsniu buvo papildyta Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1998 m. birželio 16 d. redakcija).

Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. lapkričio 4 d.) buvo išdėstyta taip:

„Kompensacijos pinigais išmokamos kasmet lygiomis dalimis nuo sprendimo atkurti nuosavybės teises priėmimo dienos. Per metus kompensacijos išmokamos kas ketvirtį lygiomis dalimis. Vyriausybei suteikiama teisė kiekvienais metais išleisti Vyriausybės vertybinių popierių už tokią sumą, kuri reikalinga kompensacijoms išmokėti. Piniginės kompensacijos išmokamos:

1) už išperkamus žemę, mišką, vandens telkinius – iki 2006 m. rugpjūčio 1 d.;

2) už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – iki 2010 m. sausio 1 d.;

3) 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) kompensacijos už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius išmokamos iki 2002 m. rugpjūčio 1 d., o už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – iki 2006 m. sausio 1 d.“

4. Palyginus Įstatymo 7 straipsnio 2 dalį (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) su ankstesne (1998 m. birželio 16 d.) šios dalies redakcija matyti, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) buvo įtvirtinta tokia nauja nuostata: „per metus kompensacijos išmokamos kas ketvirtį lygiomis dalimis“. Taigi šia Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) nauja nuostata piniginių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo santykių teisinis reguliavimas buvo sukonkretintas tuo atžvilgiu, kad buvo nustatyta, kokių periodiškumu turi būti mokama ta piniginės kompensacijos dalis, kuri asmeniui turi būti išmokama kasmet: metinė kompensacijos dalis turėjo būti išmokama kas ketvirtį lygiomis dalimis.

5. Seimas 1999 m. gruodžio 23 d. priėmė Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymą, kurio 1 straipsniu buvo pakeistos Įstatymo 7 straipsnio 1

dalis (1998 m. birželio 16 d. redakcija) ir 2 dalis (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija).

Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo išdėstyta taip:

„Atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus (žemę, mišką, vandens telkinius, ūkinės-komercinės paskirties pastatus ir jų priklausinius, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus) dydžius, jo mokėjimo terminus ir tvarką kasmet, patvirtinus valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės finansines išgales, įskaitant naujus valstybės turtinius įsipareigojimus ir valstybės pajamų šaltinius.“

Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo išdėstyta taip:

„Piniginės kompensacijos mokamos nuo sprendimo atkurti nuosavybės teises priėmimo dienos Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis:

- 1) už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius – iki 2009 m. sausio 1 d.;
- 2) už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – iki 2011 m. sausio 1 d.;
- 3) I grupės invalidams, 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu iki 1940 m. birželio 15 d. apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) kompensacijos už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius išmokamos iki 2003 m. rugpjūčio 1 d., o už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – iki 2007 m. sausio 1 d.“

6. Palyginus Įstatymo 7 straipsnio 1 dalį (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) su Įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1998 m. birželio 16 d. redakcija) matyti, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo įtvirtintos šios naujos nuostatos: atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus dydžius bei tvarką nustato Vyriausybė; atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus dydžius, jo mokėjimo terminus ir tvarką Vyriausybė nustato kasmet; tai Vyriausybė nustato patvirtinus valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius; nustatydamas atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus dydžius, jo mokėjimo terminus ir tvarką, Vyriausybė atsižvelgia į valstybės finansines išgales, įskaitant naujus valstybės turtinius įsipareigojimus ir valstybės pajamų šaltinius.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) vietoje anksčiau buvusios nuostatos „kompensacijos pinigais išmokamos kasmet lygiomis dalimis nuo sprendimo atkurti nuosavybės teises priėmimo dienos“ (1998 m. birželio 16 d. redakcija) bei nuostatos „per metus kompensacijos išmokamos kas ketvirtį lygiomis dalimis“ (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) buvo įtvirtinta nuostata „piniginės kompensacijos mokamos nuo sprendimo atkurti nuosavybės teises priėmimo dienos Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis“.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo nustatyti kitokie piniginių kompensacijų

sumokėjimo terminai, nei tie, kurie buvo įtvirtinti Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) – jie buvo pailginti:

1) vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2006 m. rugpjūčio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už išperkamus žemę, mišką, vandens telkinius, buvo nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“ (1 punktas); taigi terminas, iki kurio turėjo būti baigta mokėti minėtas pinigines kompensacijas, buvo pailgintas beveik 2,5 metų;

2) vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2010 m. sausio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, buvo nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“ (2 punktas); taigi terminas, iki kurio turėjo būti baigta mokėti minėtas pinigines kompensacijas, buvo pailgintas 1 metais;

3) vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2002 m. rugpjūčio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius, buvo nustatytas terminas „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ (3 punktas); taigi terminas, iki kurio turėjo būti baigta mokėti minėtas pinigines kompensacijas, buvo pailgintas 1 metais;

4) vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2006 m. sausio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, buvo nustatytas terminas „iki 2007 m. sausio 1 d.“ (3 punktas); taigi terminas, iki kurio turėjo būti baigta mokėti minėtas pinigines kompensacijas, buvo pailgintas 1 metais.

Paminėtina ir tai, kad 7 straipsnio 2 dalies 3 punkte (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo įtvirtinta kitokia nuostata dėl piniginių kompensacijų mokėjimo Vyčio Kryžiaus ordinu apdovanotiems asmenims: vietoje 7 straipsnio 2 dalies 3 punkte (1998 m. birželio 16 d. redakcija) buvusios nuostatos „Vyčio Kryžiaus ordinu apdovanotiems asmenims“ buvo įtvirtinta nuostata „Vyčio Kryžiaus ordinu iki 1940 m. birželio 15 d. apdovanotiems asmenims“. Į Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktą (1998 m. birželio 16 d. redakcija) taip pat buvo įrašyta dar viena asmenų kategorija – I grupės invalidai.

7. Nors pareiškėjas prašo iširti Įstatymo 7 straipsnio visos 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) atitikį Konstitucijai, iš pareiškėjo prašymo matyti, kad jis abejoja ne tuo, ar Konstitucijai neprieštaravo Įstatymo 7 straipsnio visa 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija), bet tuo, ar Konstitucijai neprieštaravo Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija)

nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“, taip pat tai, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo pailginti terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas: Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) 1 punkte vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2006 m. rugpjūčio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už išperkamus žemę, mišką, vandens telkinius, buvo nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2010 m. sausio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, buvo nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2002 m. rugpjūčio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu iki 1940 m. birželio 15 d. apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) už išperkama žemę, mišką, vandens telkinius, buvo nustatytas terminas „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir vietoje anksčiau nustatyto termino „iki 2006 m. sausio 1 d.“, iki kurio turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu iki 1940 m. birželio 15 d. apdovanotiems asmenims, jų sutuoktiniams, tėvams (įtėviams), vaikams (įvaikiams) už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, buvo nustatytas terminas „iki 2007 m. sausio 1 d.“

8. Pagal pareiškėjo prašymą Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje tirs, ar Konstitucijai neprieštaravo:

- Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija);
- Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“;
- Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“

II

1. Okupacinei valdžiai 1940 m. ir vėliau nacionalizavus bei kitais neteisėtais būdais nusavinus gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, žemę, miškus, vandens telkinius ir kitą privačią nuosavybę, buvo paneigta prigimtinė žmogaus teisė turėti privačią nuosavybę.

Tokių okupacinės valdžios savivalės aktų pagrindu negalėjo atsirasti ir neatsirado teisėta valstybinė, visuomeninė nuosavybė, nes teisė negali atsirasti neteisės pagrindu. Konstitucinis

Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad tokiu būdu iš žmonių atimtas turtas laikytinas tik faktiškai valstybės valdomu turtu.

2. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba 1990 m. lapkričio 15 d. priėmė principinį sprendimą, jog būtina atkurti nuosavybės teises, ir konstatavo, kad yra neginčytinai pripažįstamas Lietuvos piliečių nuosavybės teisių tęstinumas ir kad Lietuvos piliečiai turi teisę susigrąžinti įstatymo apibrėžtose ribose bei tvarka jiems priklausiusį turtą natūra, o nesant galimybės susigrąžinti turto natūra – gauti kompensaciją.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra pažymėjęs, jog nuostata, kad jei negalima grąžinti turto natūra, turi būti skiriama kompensacija, neprieštarauja nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių gynimo principams, nes teisinga kompensacija taip pat užtikrina nuosavybės teisių atkūrimą.

3. Paneigtas nuosavybės teises atkurti remiantis įstatymais, galiojusiais tuo metu, kai buvo priimtas minėtas principinis sprendimas, buvo neįmanoma. Tam reikėjo įstatymu nustatyti specialų teisinį reguliavimą. Įstatymais reguliuojant paneigtų nuosavybės teisių atkūrimą reikėjo atsižvelgti į tai, kad okupacijos metais susiformavo kiti žmonių turtiniai, socialiniai ir ekonominiai santykiai, atsirado kitos objektyvios aplinkybės, dėl kurių visiškai atkurti nuosavybės teisių (grįžti į pirminę padėtį), grąžinti viso išlikusio nekilnojamojo turto natūra buvo neįmanoma. Todėl įstatymų leidėjas pasirinko ne *restitutio in integrum*, bet ribotą restituciją. Tokį įstatymų leidėjo pasirinkimą, be minėtų veiksnių, lėmė nuosavybės teisių atkūrimo mastas ir ribotos materialinės bei finansinės valstybės galimybės.

4. Tai, kad valstybė nutarė, jog paneigtos nuosavybės teisės turi būti atkurtos, taip pat tai, kad buvo priimtas restitucijos santykius reguliuojantis įstatymas ir pradėtas įgyvendinti nuosavybės teisių atkūrimas, reiškia, jog valstybė prisiėmė įsipareigojimą įstatyme nustatytais būdais, sąlygomis ir tvarka, taip pat įstatyme nustatytais terminais atkurti nuosavybės teises. Kartu valstybei (jos institucijoms) atsirado pareiga skirti nuosavybės teisių atkūrimui (*inter alia* piniginiams kompensacijoms už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą mokėti) būtinas lėšas, kitus finansinius ir materialinius išteklius. Pažymėtina, kad įstatymu nustatydamas nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo būdus, sąlygas ir tvarką, taip pat įtvirtindamas tokį nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo būdą kaip piniginių kompensacijų mokėjimas, įstatymų leidėjas yra saistomas Konstitucijos normų ir principų: *inter alia* Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies, pagal kurią valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas, Konstitucijos 23 straipsnio, įtvirtinančio nuosavybės teisių apsaugą, Konstitucijos 29 straipsnio, garantuojančio asmenų lygiateisiškumą, konstitucinio teisinės valstybės principo, apimančio teisinį aiškumą, teisinį tikrumą, teisinį saugumą, teisėtų lūkesčių apsaugą ir kitus reikalavimus; įstatymų leidėjas taip pat yra saistomas kitų Konstitucijos normų bei principų. Reguliudamas nuosavybės

teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, įstatymų leidėjas turi atsižvelgti tiek į konstitucinius nuosavybės apsaugos principus, tiek į tai, kad atkuriant nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą būtina apsaugoti ir kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, *inter alia* atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį, užtikrinti, kad atkuriant vienų asmenų – savininkų nuosavybės teises nebūtų pažeistos kitų asmenų teisės ir teisėti interesai, visos visuomenės interesai. Nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procese turi būti siekiama pusiausvyros tarp asmenų, kuriems atkuriamos nuosavybės teisės, ir visos visuomenės interesų.

5. Įstatymų leidėjas turi diskreciją įstatymu nustatyti nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo būdus, sąlygas ir tvarką. Valstybės prisiimtiems įsipareigojimams įstatyme nustatytais būdais, sąlygomis ir tvarka atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą vykdyti, *inter alia* piniginiams kompensacijoms už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą mokėti, yra naudojamos valstybės biudžeto lėšos, kiti valstybės ištekliai. Valstybės prisiimtų įsipareigojimų našta tenka visai visuomenei, kurios nariai yra ir tie asmenys, kuriems yra atkuriamos nuosavybės teisės. Vadinasi, nustatydamas nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo būdus, sąlygas ir tvarką valstybė negali prisiimti tokio dydžio finansinių bei kitų įsipareigojimų, kurie visuomenei ir valstybei būtų nepakeliami, uždėtų visuomenei neproporcingai didelę finansinę bei kitokią naštą, galėtų sukelti socialinę įtampą ir priešpriešą, kurie neleistų ar trukdytų valstybei užtikrinti kitas konstitucines vertybes, neleistų ar trukdytų valstybei vykdyti jai pagal Konstituciją tenkančias funkcijas. Valstybės prisiimti įsipareigojimai atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą turi būti susieti su valstybės finansinėmis bei materialinėmis galimybėmis; nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo terminai turi būti realūs – jie turi būti tokie, kad valstybė galėtų iki nustatyto laiko tinkamai įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus.

6. Pagal Konstituciją valstybė turi laikytis prisiimtų įsipareigojimų, tinkamai ir laiku juos vykdyti. Įstatymai dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo turi būti paremti valstybės finansiniais, materialiniais ir kitais ištekliais. Priešingu atveju įstatymais, numatančiais nuosavybės teisių atkūrimą, nebūtų įmanoma pasinaudoti, jie taptų neveiksmingi, būtų pakertamas asmens pasitikėjimas valstybe ir teise.

Konstituciniai teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisėtų lūkesčių apsaugos principas įpareigoja įstatymų leidėją užtikrinti jurisprudencijos tęstinumą ir reguliavimo pataisomis nepaneigti asmens įgytų teisių, teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, jog tai, kad valstybė nutarė, kad paneigtos nuosavybės teisės turi būti atkurtos, taip pat tai, kad buvo priimtas restitucijos

santykius reguliuojantis įstatymas ir pradėtas įgyvendinti nuosavybės teisių atkūrimas, asmenims, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises, sukūrė teisėtą lūkestį, kad jie galės įstatymo nustatytais būdais, sąlygomis, tvarka ir terminais įgyvendinti šią savo teisę. Minėtą teisėtą lūkestį saugo ir gina Konstitucija. Kartu valstybei atsirado pareiga nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą įstatymais reguliuoti taip, kad minėtas teisėtas lūkestis būtų realiai įgyvendintas.

7. Minėta, kad nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procese turi būti siekiama pusiausvyros tarp asmenų, kuriems atkuriamos nuosavybės teisės, ir visos visuomenės interesų. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste konstatuotina, kad Konstitucija apskritai neužkerta kelio įstatymų leidėjui prireikus pailginti terminus, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, ir keisti anksčiau nustatytą piniginių kompensacijų mokėjimo periodiškumą, *inter alia* nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris būtų mažiau palankus asmenims, turintiems teisę gauti pinigines kompensacijas. Bet nustatyti tokį – asmenims, turintiems teisę gauti pinigines kompensacijas, mažiau palankų – teisinį reguliavimą galima tik išimtiniais atvejais, kai tai yra konstituciškai pateisinama. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad konstituciškai pateisinamas yra *inter alia* toks atvejis, kai dėl ypatingų aplinkybių valstybėje susidaro ypač sunki ekonominė-finansinė padėtis ir, nepailginus anksčiau įstatymais nustatytų terminų, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, ir (arba) anksčiau nustatyto piniginių kompensacijų mokėjimo periodiškumo nepakeitus į mažiau palankų asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas, Konstitucijos saugomoms vertybėms būtų padaryta didesnė žala, negu ta, kuri galėtų atsirasti dėl to, kad terminai, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, nebūtų pailginti ir (arba) anksčiau nustatytas piniginių kompensacijų mokėjimo periodiškumas nebūtų pakeistas į mažiau palankų asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas.

Ypač pabrėžtina, kad dėl objektyvių priežasčių pailgindamas anksčiau nustatytus terminus, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, keisdamas anksčiau nustatytą piniginių kompensacijų mokėjimo periodiškumą įstatymų leidėjas turi paisyti konstitucinių teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimų, kurie suponuoja įstatymų leidėjo pareigą ir tokiais atvejais įstatymais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų aišku, iki kada bus baigta mokėti pinigines kompensacijas, taip pat kokia piniginių kompensacijų dalis ir kada bus mokama asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas.

8. Konstituciniai teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimai suponuoja ir tai, kad terminai, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, negali būti nepagrįstai ilgi, jie negali būti ir pailginami nepagrįstai ilgam laikui, nes nepagrįstai ilgi nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo terminai, ypač nepagrįstas jų pailginimas (*inter alia* nevienkartinis pratęsinėjimas), gali iškreipti patį nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą

atkūrimo institutą, pažeisti asmens konstitucines nuosavybės teises, taip pat kitas teises, pakirsti žmonių pasitikėjimą valstybe ir teise.

III

Dėl Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ atitiktis Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 3 dalims.

1. Pareiškėjas abejoja, ar Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 3 dalims.

2. Konstitucijos 23 straipsnyje nustatyta:

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teises saugo įstatymai.

Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“

3. Nuosavybės teisė – žmogaus prigimtine teisė. Nuosavybė yra daugelio kitų asmens teisių įgyvendinimo sąlyga.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra ne kartą konstatavęs, jog Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintas nuosavybės neliečiamumas reiškia, kad savininkas turi teisę valdyti jam priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti, taip pat teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų šių jo teisių, o valstybė turi pareigą ginti ir saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsimosi į ją. Iš Konstitucijos 23 straipsnio įstatymų leidėjui kyla pareiga nuosavybės santykius reguliuoti taip, kad nuosavybės teisės būtų saugomos ir ginamos, kad būtų užtikrintas nuosavybės neliečiamumas.

4. Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalies nuostata, kad nuosavybės teises saugo įstatymai, reiškia, jog valstybė turi priedermę leisti atitinkamus nuosavybės teises saugančius įstatymus ir jais remdamasi ginti nuosavybę. Visi kiti teisės aktai nuosavybės teisių reguliavimo srityje turi atitikti įstatymus, jiems neprieštarauti.

5. Konstitucinis Teismas nutarimuose, priimtuose konstitucinės justicijos bylose, kuriose buvo nagrinėjama teisės aktų (jų dalių), reguliuojančių piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, atitiktis Konstitucijai, ne kartą yra konstatavęs, kad iki turto grąžinimo ar atitinkamos kompensacijos sumokėjimo tais atvejais, kai turtas natūra nėra grąžinamas, buvusio savininko subjektinės teisės į konkretų turtą dar nėra atkurtos. Valstybės įgaliotos institucijos

sprendimas grąžinti turtą natūra ar kompensuoti už jį turi tokią juridinę reikšmę, kad tik nuo to momento buvęs savininkas įgyja savininko teises į tokį turtą. Kai įstatymo pagrindu yra atkuriamos nuosavybės teisės, jų gynybai visa apimtimi yra taikomos Konstitucijos 23 straipsnio normos; valstybės įgaliotai institucijai priėmus sprendimą atkurti asmeniui nuosavybės teises, tas asmuo įgyja nuosavybės teises, kurias saugo ir gina Konstitucijos 23 straipsnis.

6. Konstitucijos 23 straipsnio nuostatos yra susijusios su įvairiomis kitomis Konstitucijos nuostatomis. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėtina Konstitucijos 23 straipsnio sąsaja su Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas, su konstituciniais valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principais.

7. Aiškindamas Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalį, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „santykiai, atsirandantys valdant valstybinį turtą, juo naudojantis ir disponuojant, reguliuotini tik įstatymu“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. sausio 24 d. nutarimas), kad „tik įstatymų leidėjas gali nustatyti valstybės lėšų panaudojimo formą“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas), kad „tik įstatymų leidėjas gali nustatyti disponavimo valstybiniu turtu <...> būdus ir sąlygas“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. spalio 22 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas 2003 m. rugsėjo 30 d. nutarime pažymėjo: „Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas, reiškia, kad valstybei nuosavybės teise priklausančio turto perdavimas kitų subjektų nuosavybėn turi būti grindžiamas įstatymu, kad įstatymuose turi būti *inter alia* nustatytos valstybės institucijos, turinčios teisę priimti sprendimus dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto perdavimo kitų subjektų nuosavybėn, ir šių institucijų įgaliojimai perduoti minėtą turtą, taip pat šio turto perdavimo sąlygos ir tvarka.“

Iš Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies nuostatos „valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo tvarką nustato įstatymas“ įstatymų leidėjui kyla pareiga visus svarbiausius valstybinio turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo santykių elementus nustatyti įstatymu.

8. Už valstybės išperkama išlikusį nekilnojamąjį turtą piniginės kompensacijos mokamos naudojant valstybės biudžeto lėšas, kitą valstybės turtą.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalį įstatymų leidėjas turi pats įstatymu nustatyti, kiek valstybės lėšų per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginėms kompensacijoms už visus įstatyme nurodytus nekilnojamojo turto objektus.

9. Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas, šio straipsnio 2 dalyje – kad valdžios galias riboja Konstitucija.

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad Konstitucijos 5 straipsnyje, taip pat kituose Konstitucijos straipsniuose, nustatančiuose valstybės valdžią vykdančių valstybės institucijų įgaliojimus, įtvirtintas valdžių padalijimo principas reiškia ir tai, kad jeigu Konstitucijoje yra nustatyti konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimai, ši valstybės institucija negali šių įgaliojimų atsisakyti, negali jų perduoti kuriai nors kitai institucijai, jie negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu.

Šiame kontekste paminėtina, jog konstatavus, kad įstatymais yra apriboti konkrečiai valstybės valdžios institucijai Konstitucijoje priskirti įgaliojimai, kartu konstatuotina, kad yra pažeidžiamas Konstitucijos 5 straipsnis, taip pat konstitucinis valdžių padalijimo principas (Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 11 d. nutarimas); jeigu nustatomas toks teisinis reguliavimas, kad konstituciškai nepagrįstai išplečiamos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje nurodytos valstybės valdžios institucijos arba kurios nors kitos valdžios institucijos galios, tai konstatuotina, jog yra pažeidžiama ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies nuostata, kad valdžios galias riboja Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarimas).

10. Iš Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies ir 23 straipsnio 1 bei 2 dalių, jas aiškinant kartu su konstituciniu valdžių padalijimo principu (įtvirtintu *inter alia* Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalyse), išplaukia, kad įstatymų leidėjas neturi teisės atsisakyti jam pagal Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalį priklausančių įgaliojimų pačiam įstatymu nustatyti, kiek valstybės lėšų per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginiams kompensacijoms už visus įstatyme nurodytus nekilnojamojo turto objektus; įstatymų leidėjas neturi ir teisės perduoti šių įgaliojimų kuriai nors kitai valstybės institucijai, jų pakeisti ar apriboti įstatymu.

Kartu pažymėtina, kad nors įstatymų leidėjas, kaip minėta, neturi teisės jam pagal Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalį priklausančių minėtų įgaliojimų pačiam įstatymu nustatyti, kiek valstybės lėšų per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginiams kompensacijoms už visus įstatyme nurodytus nekilnojamojo turto objektus mokėti, perduoti kuriai nors kitai valstybės institucijai, jų pakeisti ar apriboti įstatymu, jis turi tam tikrą diskreciją įstatymu nustatyti, kiek lėšų per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginiams kompensacijoms už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis). Antai įstatymų leidėjas gali pats įstatymu nustatyti, kokia jo numatytų lėšų, skirtų piniginiams kompensacijoms už visus nekilnojamojo turto objektus, dalis yra skiriama piniginiams kompensacijoms už atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis); tačiau įstatymų leidėjas gali pasirinkti ir kitą būdą – įstatyme įtvirtinti aiškius kriterijus, pagal kuriuos tai, kokia įstatymų leidėjo numatytų lėšų, skirtų piniginiams kompensacijoms už visus nekilnojamojo turto objektus, dalis per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginiams kompensacijoms už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), galėtų nustatyti Vyriausybė.

11. Iš Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalies ir 23 straipsnio 1 bei 2 dalių, jas aiškinant kartu su konstituciniu valdžių padalijimo principu bei konstituciniu teisinės valstybės principu, apimančiu *inter alia* teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimus, išplaukia ir tai, kad piniginių kompensacijų skyrimo ir mokėjimo santykių svarbiausi elementai turi būti nustatomi įstatymu.

11.1. Pabrėžtina, kad terminai, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), gali būti nustatomi tik įstatymu. Iš įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo turi būti aišku, kokie yra galutiniai piniginių kompensacijų sumokėjimo terminai.

11.2. Kartu pažymėtina, kad, įstatymu nustatydamas piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), dydžius bei paskirtų piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) dalių, jeigu piniginės kompensacijos turi būti mokamos dalimis periodiškai, dydžius ir mokėjimo terminus (periodiškumą), įstatymų leidėjas turi tam tikrą diskreciją: jis gali pats įstatymu nustatyti piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) dydžius bei paskirtų piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) dalių, jeigu piniginės kompensacijos turi būti mokamos dalimis periodiškai, dydžius ir mokėjimo terminus (periodiškumą); tačiau įstatymų leidėjas gali pasirinkti ir kitą būdą – įstatyme įtvirtinti aiškius kriterijus, pagal kuriuos piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) dydžius ir (arba) paskirtų piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) dalių, jeigu piniginės kompensacijos turi būti mokamos dalimis periodiškai, dydžius ir mokėjimo terminus (periodiškumą) galėtų nustatyti Vyriausybė.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, kad teisinis reguliavimas nustatant paskirtų piniginių kompensacijų už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) dalių, kurios turi būti mokamos periodiškai, dydžius ir mokėjimo terminus (periodiškumą) – nesvarbu, ar tai nustatyta įstatymu, ar pagal įstatyme įtvirtintus kriterijus Vyriausybės nutarimu – turi būti toks, kad būtų aišku, kokia piniginės kompensacijos dalis ir kada (koku periodiškumu) turi būti sumokėta asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas.

Pažymėtina, kad būtinumas aiškiai nustatyti, kokia paskirtos piniginės kompensacijos dalis ir kada (koku periodiškumu) turi būti sumokėta asmenims, turintiems teisę gauti piniginę kompensaciją, yra teisinė garantija, kad valstybė savo prisiimtus įsipareigojimus įvykdys įstatyme nustatytais terminais, kad nebus pažeistos asmens konstitucinės nuosavybės teisės.

12. Minėta, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo nustatyta, jog atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus (žemę, mišką, vandens telkinius,

ūkinės-komercinės paskirties pastatus ir jų priklausinius, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus) dydžius, jo mokėjimo terminus ir tvarką kasmet, patvirtinus valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės finansines išgales, įskaitant naujus valstybės turtinius įsipareigojimus ir valstybės pajamų šaltinius.

Konstatuotina, kad šioje Įstatymo 7 straipsnio dalyje buvo įtvirtintos tokios atlyginimo už atskirus nekilnojamojo turto objektus dydžio, terminų ir tvarkos nustatymo taisyklės: Seimas privalo kasmet valstybės biudžete numatyti lėšas, skirtas atlyginti už nekilnojamąjį turtą, kuris yra valstybės išperkamas; Seimui patvirtinus valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, Vyriausybė turi įgaliojimus nustatyti, kiek lėšų tais metais bus skirta atlyginti už atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis); Vyriausybė, nustatydamą, kiek lėšų tais metais bus skirta atlyginti už atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), turi atsižvelgti į valstybės finansines išgales, įskaitant naujus valstybės turtinius įsipareigojimus ir valstybės pajamų šaltinius.

Taigi Įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris reiškia ir tai, kad įgaliojimus spręsti, kokią lėšų dalį (iš visos piniginių kompensacijoms tais metais Seimo numatytos lėšų sumos) skirti mokėti tais metais piniginių kompensacijoms už atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), turi Vyriausybė; Vyriausybė turi įgaliojimus spręsti ir tai, kada ir kokia tvarka jos numatytos lėšos bus mokamos už atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis).

13. Konstatuotina, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nebuvo įtvirtinta kriterijų, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti, kokia įstatymų leidėjo numatytų lėšų dalis per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama už įstatyme numatytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) atlyginti mokant pinigines kompensacijas.

Vadinasi, Įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) įstatymų leidėjas Vyriausybei perdavė savo konstitucinius įgaliojimus, t. y. vien jam pagal Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalį priklausančius įgaliojimus įstatymu nustatyti, kokia jo numatytų lėšų, skirtų piniginių kompensacijoms už visus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), dalis per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginių kompensacijoms už įstatyme numatytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), arba įtvirtinti įstatyme aiškius kriterijus, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti, kokia įstatymų leidėjo numatytų lėšų, skirtų piniginių kompensacijoms už visus nekilnojamojo turto objektus, dalis per atitinkamą įstatyme nustatytą laikotarpį yra skiriama piniginių kompensacijoms už įstatyme nurodytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis) mokėti. Toks teisinis reguliavimas nesuderinamas su Konstitucijos 128 straipsnio 2 dalimi.

Pažymėtina, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) įstatymų leidėjas save konstituciškai nepagrįstai suvaržė ir konstituciškai nepagrįstai išplėtė Vyriausybės

įgaliojimus. Toks teisinis reguliavimas nesuderinamas su konstituciniu valdžių padalijimo principu, Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalimis.

14. Iš Įstatymo 7 straipsnio 1 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija), pagal kurią Vyriausybė turėjo įgaliojimus kasmet spręsti, kokią įstatymų leidėjo numatytų lėšų, skirtų piniginiams kompensacijoms už visus nekilnojamojo turto objektus mokėti, dalį skirti piniginiams kompensacijoms už įstatyme numatytus atskirus nekilnojamojo turto objektus (jų rūšis), neaišku, koks yra piniginių kompensacijų dalies, mokamos asmenims atitinkamais metais, dydis ir kada ši piniginių kompensacijų dalis turėjo būti mokama asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas: pagal Įstatymo 7 straipsnio 1 dalį (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) paskirtos piniginės kompensacijos dalies, kuri turėjo būti mokama tais metais, dydis ir jos mokėjimo terminas priklausė nuo to, kiek lėšų šiems tikslams bus skirta Vyriausybės nutarimu. Toks teisinis reguliavimas neatitiko iš Konstitucijos kylančių teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimų ir dėl to prieštaravo konstituciniam teisinės valstybės principui.

15. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

16. Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ reiškia ir tai, kad Vyriausybė, turėdama įgaliojimus nustatyti piniginių kompensacijų mokėjimo tvarką ir sąlygas, turi įgaliojimus nustatyti ir paskirtų piniginių kompensacijų, kurios turi būti mokamos dalimis periodiškai, dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), nors nėra įstatymų leidėjo nustatytų kriterijų. Vadinas, pagal Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatą „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ Vyriausybė turėjo ir įstatymu nustatytus įgaliojimus savo nuožiūra keisti šiuos terminus, atsižvelgdama į tai, kiek lėšų yra skirta piniginiams kompensacijoms mokėti atitinkamais metais, įvairias kitas aplinkybes. Iš tokio teisinio reguliavimo neaišku, kokia paskirtų piniginių kompensacijų dalis ir kada turėjo būti sumokėta asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas.

Toks teisinis reguliavimas nesuderinamas su Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 128 straipsnio 2 dalimi, konstituciniais valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principais.

17. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus

(periodiškumą), prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

18. Sprendžiant, ar Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai, pažymėtina, kad, kaip minėta, iš Konstitucijos 23 straipsnio įstatymų leidėjui kyla pareiga nuosavybės santykius reguliuoti taip, kad nuosavybės teisės būtų saugomos ir ginamos, kad būtų užtikrintas nuosavybės neliečiamumas.

Minėta ir tai, kad valstybės įgaliotai institucijai priėmus sprendimą atkurti asmeniui nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą, tas asmuo įgyja nuosavybės teises, kurias saugo ir gina Konstitucijos 23 straipsnis.

19. Įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ginčijama nuostata buvo reguliuojami nuosavybės santykiai.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

Tai konstatavus, konstatuotina ir tai, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ (nurodyta apimtimi) nuosavybės teisės nėra pakankamai saugomos ir ginamos – nebuvo paisoma Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 2 dalių, pagal kurias įstatymai turi saugoti ir ginti nuosavybės teises, reikalavimų.

20. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 2 dalims.

21. Sprendžiant, ar Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 3 daliai, kurioje nustatyta, kad nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama, pažymėtina, kad nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą

atkūrimas, taip pat ir tokiu būdu, kai yra mokama pinigine kompensacija už turtą, kuris yra valstybės išperkamas, negali būti tapatinamas su Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu nuosavybės paėmimu visuomenės poreikiams teisingai atlyginant – šių teisinių institutų prigimtis ir paskirtis yra skirtinga.

Taigi Įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ buvo reguliuojami kitokio pobūdžio santykiai negu Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalimi.

22. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 3 daliai.

23. Konstatavęs, kad Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams, Konstitucinis Teismas šioje konstitucinės justicijos byloje netirs, ar Įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui.

IV

Dėl Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, atitikties Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 3 dalims.

1. Pareiškėjas abejoja, ar Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti

terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 ir 3 dalims.

2. Iš bylos medžiagos, *inter alia* iš suinteresuoto asmens – Seimo atstovo paaiškinimų Konstitucinio Teismo posėdyje, taip pat iš Seimo posėdžių, kuriuose buvo svarstomi ir priimami Įstatymo 7 straipsnio (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) pakeitimai, stenogramų matyti, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies nuostatos „kompensacijos pinigais išmokamos kasmet lygiomis dalimis“ (1998 m. birželio 16 d. redakcija) ir „per metus kompensacijos išmokamos kas ketvirtį lygiomis dalimis“ (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) Seimo 1999 m. gruodžio 23 d. priimtu Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymu buvo pakeistos dėl to, kad 1999 m. pabaigoje Lietuvoje buvo susiklosčiusi itin sunki ekonominė-finansinė padėtis, kurią dideliu mastu nulėmė Rusijoje kilusi ekonominė-finansinė krizė, kiti išorės veiksniai, labai neigiamai paveikę įvairių valstybių, taip pat ir Lietuvos, ekonominę-finansinę sistemą, *inter alia* tai, kad į 1999 m. valstybės biudžetą nebuvo surinkta labai didelė lėšų suma, reikalinga švietimui, sveikatos apsaugai, socialiniam aprūpinimui, kitoms visuomenės ir valstybės reikmėms finansuoti, kitoms valstybės funkcijoms vykdyti; valstybės biudžete nebuvo sukaupta tiek lėšų, kad būtų galima pinigines kompensacijas mokėti taip, kaip turėjo būti daroma pagal Įstatymo 7 straipsnio 2 dalį (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija), t. y. kad paskirtos piniginės kompensacijos būtų mokamos kasmet lygiomis dalimis, o kompensacijų metinė dalis būtų mokama kas ketvirtį lygiomis dalimis. Minėtos 1999 m. pabaigoje susiklosčiusios itin sunkios ekonominės-finansinės padėties neigiamas poveikis valstybės biudžeto sudarymui ir vykdymui atsiliepė dar kurį laiką.

Iš bylos medžiagos, *inter alia* iš suinteresuoto asmens – Seimo atstovo paaiškinimų Konstitucinio Teismo posėdyje, taip pat iš Seimo posėdžių, kuriuose buvo svarstomi ir priimami Įstatymo 7 straipsnio (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) pakeitimai, stenogramų matyti, jog būtent dėl to, kad 1999 m. pabaigoje Lietuvoje buvo susiklosčiusi itin sunki ekonominė-finansinė padėtis, Seimas 1999 m. gruodžio 23 d. priimtu įstatymu taip pat pailgino Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (1999 m. lapkričio 4 d. redakcija) nustatytus terminus, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas asmenims, turintiems teisę gauti šias kompensacijas.

3. Tai, kad dėl 1999 m. pabaigoje Lietuvoje susiklosčiusios itin sunkios ekonominės-finansinės padėties valstybės biudžete nebuvo įmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek jų reikėjo piniginiams kompensacijoms už išlikusį nekilnojamąjį turtą mokėti, ir tai, kad 1999 m. pabaigoje susiklosčiusios itin sunkios ekonominės-finansinės padėties neigiamas poveikis dar kurį laiką atsiliepė valstybės biudžeto sudarymui ir vykdymui, vertintina kaip tokia faktinė situacija, kurios įstatymų leidėjas negalėjo nepaisyti. Esant minėtai faktinei situacijai Seimas galėjo priimti

sprendimą pailginti terminus, iki kurių valstybė turi įvykdyti savo prisiimtus įsipareigojimus sumokėti pinigines kompensacijas už išlikusį nekilnojamąjį turtą. Pažymėtina ir tai, kad Seimo 1999 m. gruodžio 23 d. priimtu Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymu anksčiau nustatyti terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, buvo pailginti palyginti neilgam laikui – nuo vienerių iki beveik dvejų su puse metų.

4. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai.

5. Sprendžiant, ar Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 3 daliai, pažymėtina, kad Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalimi yra reguliuojami kitokio pobūdžio santykiai negu ginčijama Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata. Terminų, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, pailginimas negali būti prilyginamas nuosavybės paėmimui visuomenės poreikiams teisingai atlyginant, kurį reguliuoja Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalis.

6. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 3 daliai.

V

Dėl Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1

punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, atitikties Konstitucijos 29 straipsniui.

1. Pareiškėjas abejoja, ar Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui tuo aspektu, kad, pasak pareiškėjo, pailginus terminus, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, asmuo, kuriam nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą buvo atkurtos mokant piniginę kompensaciją, atsidūrė nelygioje, jį diskriminuojančioje padėtyje kitų asmenų – asmenų, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą buvo atkurtos grąžinant turtą natūra, atžvilgiu.

2. Konstitucijos 29 straipsnyje nustatyta:

„Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs.

Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.“

3. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad esant tokiai faktinei situacijai, kai dėl 1999 m. pabaigoje Lietuvoje susiklosčiusios itin sunkios ekonominės-finansinės padėties valstybės biudžete nebuvo įmanoma sukaupti tiek lėšų, kiek jų reikėjo piniginiams kompensacijoms už išlikusį nekilnojamąjį turtą mokėti, ir kai 1999 m. pabaigoje susiklosčiusios itin sunkios ekonominės-finansinės padėties neigiamas poveikis valstybės biudžeto sudarymui ir vykdymui dar kurį laiką atsiliepė, Seimas galėjo priimti sprendimą pailginti terminus, iki kurių valstybė turi įvykdyti savo prisiimtus įsipareigojimus sumokėti pinigines kompensacijas už išlikusį nekilnojamąjį turtą.

Konstatuota ir tai, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 23 straipsnio 1 daliai.

4. Sprendžiant, ar Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti

terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, Konstitucijos 29 straipsniui neprieštaravo pareiškėjo nurodytu aspektu, t. y. kad, pasak pareiškėjo, pailginus terminus, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, asmuo, kuriam nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą buvo atkurtos mokant piniginę kompensaciją, atsidūrė nelygioje, jį diskriminuojančioje padėtyje kitų asmenų – asmenų, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą buvo atkurtos grąžinant turtą natūra, atžvilgiu, pažymėtina, kad, kaip ne kartą savo nutarimuose yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas savaime nepaneigia galimybės įstatymu nustatyti nevienodą teisinį reguliavimą tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu.

Pabrėžtina, kad dar pačioje restitucijos proceso pradžioje, t. y. 1990 m. lapkričio 15 d., kai buvo priimtas principinis sprendimas, jog būtina atkurti nuosavybės teises, ir vėliau, kai buvo išleistas pirmasis įstatymas, taip pat kiti įstatymai, reguliuojantys nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo santykius, įstatymų leidėjas išskyrė asmenis, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkuriamos grąžinant turtą natūra, ir asmenis, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkuriamos mokant piniginę kompensaciją. Minėtų asmenų grupių išskyrimą lėmė ir tebelemia objektyvios aplinkybės – negalimumas išlikusio nekilnojamojo turto visais atvejais grąžinti natūra. Būtent dėl to, kad nėra galimybės viso išlikusio nekilnojamojo turto grąžinti natūra, valstybė prisiėmė įsipareigojimą nuosavybės teises į turtą, kurio negalima grąžinti natūra, atkurti per tam tikrą laiką sumokant piniginę kompensaciją.

Pažymėtina, kad terminų, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, pailginimas negali būti vertinamas kaip asmenų, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkuriamos mokant piniginę kompensaciją, diskriminavimas kitų asmenų, t. y. asmenų, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkuriamos grąžinant jį natūra, atžvilgiu, nes šios asmenų kategorijos objektyviai yra skirtingose padėtyse būtent dėl to, kad vienos kategorijos asmenims turtas yra grąžinamas natūra, o kitos kategorijos asmenims turtas natūra nėra grąžinamas – už jį per tam tikrą laiką yra kompensuojama pinigais.

5. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui.

VI

1. Pareiškėjo ginčijamos Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatos vėliau priimtais įstatymais buvo keičiamos ir papildomos.

2. Seimas 2003 m. sausio 21 d. priimto Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 straipsniu pakeitė Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktą (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija). Minėtu pakeitimu Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktas (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) buvo papildytas ir išskaidytas į du punktus – 3 ir 4.

Papildžius Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktą (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija), į jį buvo įrašyta dar viena asmenų, kuriems piniginės kompensacijos turi būti išmokėtos per šiame punkte nustatytą terminą, kategorija – asmenys, kuriems reikalingos endoprotezavimo operacijos.

Išskaidžius Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punktą (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija), jame išvardytos asmenų kategorijos buvo padalytos į dvi grupes ir terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, buvo pailginti:

– Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 3 punkte (2003 m. sausio 21 d. redakcija) nurodytiems asmenims, t. y. I grupės invalidams, asmenims, kuriems reikalingos endoprotezavimo operacijos, 1918–1920 m. nepriklausomybės kovų kariams savanoriams, pasipriešinimo (rezistencijos) dalyviams, politiniams kaliniams, tremtiniams ir Vyčio Kryžiaus ordinu iki 1940 m. birželio 15 d. apdovanotiems asmenims, piniginės kompensacijos už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius išmokėjimo terminas buvo pailgintas nuo 2003 m. rugpjūčio 1 d. iki 2007 m. sausio 1 d. Piniginės kompensacijos už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus išmokėjimo terminas šiems asmenims išliko tas pats, t. y. iki 2007 m. sausio 1 d.;

– Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies 4 punkte (2003 m. sausio 21 d. redakcija) nurodytiems asmenims piniginės kompensacijos už išperkamą žemę, mišką, vandens telkinius išmokėjimo terminas buvo pailgintas nuo 2003 m. rugpjūčio 1 d. iki 2009 m. sausio 1 d., o už gyvenamuosius namus, jų dalis, butus – nuo 2007 m. sausio 1 d. iki 2009 m. sausio 1 d.

3. Minėta, kad 1999 m. valstybėje buvo susidariusi itin sunki ekonominė-finansinė padėtis. Ši padėtis labai neigiamai atsiliepė įvairių valstybės finansinių įsipareigojimų, neišskiriant nė įsipareigojimų mokėti pinigines kompensacijas už išlikusį nekilnojamąjį turtą, vykdymui; ji sukėlė ne vienkartinius, bet ilgalaikius neigiamus padarinius, kurie šalyje buvo jaučiami dar kurį laiką. Artėjant piniginių kompensacijų mokėjimo terminų pabaigai tapo aišku, kad Įstatyme nustatytu laiku valstybė to padaryti neįstengs. Valstybei laiku nevykdant minėtų prisiimtų įsipareigojimų, Seimas 2003 m. sausio 21 d. priimtu įstatymu dar kartą pailgino terminus, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už išlikusį nekilnojamąjį turtą.

4. Konstitucinis Teismas, šioje konstitucinės justicijos byloje nevertindamas, ar Konstitucijai neprieštaravo Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija) nuostatos, nustatančios dar vėlesnius, negu buvo nustatyti Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (1999 m.

gruodžio 23 d. redakcija), terminus, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, pabrėžia, kad valstybė, prisiėmusi įsipareigojimą baigti mokėti pinigines kompensacijas per įstatyme nustatytus terminus, turi pareigą šį įsipareigojimą tinkamai įvykdyti nustatytu laiku; šiam įsipareigojimui įvykdyti turi būti skirti pakankami finansiniai, materialiniai, kiti valstybės ištekliai.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas, taip pat ir nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimas mokant pinigines kompensacijas, labai užsitęsė. Terminų, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, pailginimas, ypač nevienkartinis jų pratęsinėjimas, piniginių kompensacijų mokėjimo tvarkos neapibrėžtumas, kai neaišku, kokia piniginių kompensacijų dalis, už kokį turtą ir kada bus sumokėta, mažina teisinio reguliavimo tikrumą, teisinį saugumą, duoda pagrindą abejoti, ar valstybė laiku įvykdys prisiimtus įsipareigojimus, ar ateityje vėl nepailgins jų vykdymo terminų. Minėtas terminų pratęsinėjimas mažina žmonių pasitikėjimą valstybe ir teise.

Šiame kontekste pabrėžtina, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (2003 m. sausio 21 d. redakcija) nustatyti terminai, iki kurių turi būti baigta mokėti pinigines kompensacijas, neturėtų būti vėl pailginami. Priešingu atveju vien dėl to galėtų būti pažeistos asmens konstitucinės nuosavybės teisės, kitos konstitucinės teisės, galėtų kilti rimtų abejonių, ar toks minėtų terminų pailginimas neprieštarauja Konstitucijai.

5. Seimas 2003 m. spalio 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo pakeitimo įstatymo (Žin., 2003, Nr. 102-4582) 1 straipsniu pakeitė Įstatymą, kurio nuostatas ginčija pareiškėjas, ir jį išdėstė nauja redakcija, *inter alia* pakeitė to įstatymo pavadinimą – jis buvo pavadintas Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymu.

Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje (2003 m. spalio 14 d. redakcija) yra nustatyta:

„Atlyginimo už išperkamus atskirus nekilnojamojo turto objektus (žemę, mišką, vandens telkinius, ūkinės komercinės paskirties pastatus ir jų priklausinius, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus) dydžius, jo mokėjimo terminus ir tvarką kasmet, patvirtinus valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės finansines išgales, įskaitant naujus valstybės turtinius įsipareigojimus ir valstybės pajamų šaltinius.“

6. Sugretinus Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių,

mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalį (2003 m. spalio 14 d. redakcija) su Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija), matyti, kad jose nustatytas iš esmės toks pat teisinis reguliavimas.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

Tai konstatavus, konstatuotina ir tai, kad ir Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (2003 m. spalio 14 d. redakcija) prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

7. Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje (2003 m. spalio 14 d. redakcija) yra įtvirtinta nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais <...>“.

Sugretinus šią nuostatą su Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ matyti, kad Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) nuostatoje neliko anksčiau buvusio žodžio „sąlygomis“, vietoje jo yra įrašytas žodis „terminais“.

Pažymėtina, kad Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies

(2003 m. spalio 14 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais <...>“ reiškia ir tai, kad Vyriausybė turi *inter alia* įgaliojimus nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų, kurios turi būti mokamos dalimis periodiškai, dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), nors nėra įstatymų leidėjo nustatytų kriterijų.

Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštaravo Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

Tai konstatavus, konstatuotina ir tai, kad ir Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

VII

1. Pagal Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalį įstatymo (jo dalies) negalima taikyti nuo tos dienos, kai oficialiai paskelbiamas Konstitucinio Teismo sprendimas, kad šis įstatymas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai. Tad įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, kuriuo įstatymas (jo dalis) pripažįstamas prieštaraujančiu Konstitucijai, teisės sistemoje gali atsirasti įvairių neapibrėžčių, *lacunae legis* – teisinio reguliavimo spragų, net vakuumas. Siekiant to išvengti, įstatyminių reguliavimų būtina laiku pakoreguoti taip, kad būtų pašalintos teisinio reguliavimo spragos, kitos neapibrėžtys, kad teisinis reguliavimas taptų aiškus, darnus.

Konstitucinis Teismas 2005 m. sausio 19 d. nutarime yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas, įvertinęs *inter alia* tai, kokia teisinė situacija gali susidaryti įsigaliojus Konstitucinio Teismo nutarimui, gali nustatyti, kada tas Konstitucinio Teismo nutarimas turi būti oficialiai paskelbtas; Konstitucinis Teismas gali atidėti savo nutarimo oficialų paskelbimą, jeigu tai būtina, kad įstatymų leidėjas turėtų laiko pašalinti tas *lacunae legis*, kurios atsirastų, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir jeigu jos sudarytų prielaidas iš esmės paneigti tam tikras Konstitucijos ginamas, saugomas vertybes. Minėtas Konstitucinio Teismo nutarimo (*inter*

alia nutarimo, kuriuo tam tikras įstatymas (jo dalys) pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai) oficialaus paskelbimo atidėjimas – iš Konstitucijos kylanti prielaida išvengti tam tikrų visuomenei ir valstybei, žmonių teisėms ir laisvėms nepalankių padarinių, kurie galėtų atsirasti, jeigu atitinkamas Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje ir tą jo oficialaus paskelbimo dieną įsigaliojtu.

Jeigu šis Konstitucinio Teismo nutarimas būtų oficialiai paskelbtas tuoj pat po jo viešo paskelbimo Konstitucinio Teismo posėdyje, Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“, taip pat Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (2003 m. spalio 14 d. redakcija) ir 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais <...>“, kurios šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu yra pripažintos prieštaraujančiomis Konstitucijai, nuo šio Konstitucinio Teismo nutarimo oficialaus paskelbimo dienos negalėtų būti taikomos. Tokiu atveju nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą įstatyminiame reguliavime atsirastų tokių neapibrėžčių ir teisinio reguliavimo spragų, dėl kurių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimas būtų iš esmės sutrikdytas, gal net laikinai nutrūktų.

2. Šiuo Konstitucinio Teismo nutarimu Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalį (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ir 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostatą „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“, taip pat Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalį (2003 m. spalio 14 d. redakcija) ir 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) nuostatą „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais <...>“ pripažinus prieštaraujančiomis Konstitucijai, įstatymų leidėjui kyla pareiga Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymą atitinkamai pakeisti ir (arba) papildyti taip, kad jo nuostatos atitiktų Konstituciją. Pažymėtina, kad minėto įstatymo

pakeitimai ir (arba) papildymai turi būti daromi taip, kad nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimas nebūtų sutrikdytas ar sustabdytas, kad jis nenutrūktų – kad valstybė galėtų tinkamai, laiku įvykdyti savo prisiimtus įsipareigojimus, šis procesas turi vykti nuosekliai ir nepertraukiamai.

3. Atsižvelgiant į tai, kad įstatymų pakeitimams ir (arba) papildymams padaryti reikia tam tikro laiko, kad valstybės finansinių įsipareigojimų asmenims, kuriems nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą yra atkuriamos mokant pinigines kompensacijas, vykdymas yra susijęs su valstybės biudžeto sudarymu, valstybės finansinių išteklių atitinkamu perskirstymu, šis Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ oficialiai skelbtinas 2005 m. gruodžio 30 d.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102 ir 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56, 84 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

1. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

2. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 1 dalis (2003 m. spalio 14 d. redakcija) prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

3. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir sąlygomis <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

4. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį

turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalies (2003 m. spalio 14 d. redakcija) nuostata „piniginės kompensacijos mokamos <...> Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais <...>“ ta apimtimi, kuria nenustatyti kriterijai, pagal kuriuos Vyriausybė galėtų nustatyti paskirtų piniginių kompensacijų dalių mokėjimo terminus (periodiškumą), prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 1 ir 2 dalims, 23 straipsnio 1 ir 2 dalims, 128 straipsnio 2 daliai, konstituciniams valdžių padalijimo ir teisinės valstybės principams.

5. Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų, numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymo 7 straipsnio 2 dalis (1999 m. gruodžio 23 d. redakcija) ta apimtimi, kuria buvo nustatyti nauji terminai, iki kurių turėjo būti baigta mokėti pinigines kompensacijas už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą, t. y. 1 punkte nustatytas terminas „iki 2009 m. sausio 1 d.“, 2 punkte nustatytas terminas „iki 2011 m. sausio 1 d.“, 3 punkte nustatyti terminai „iki 2003 m. rugpjūčio 1 d.“ ir „iki 2007 m. sausio 1 d.“, neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

6. Šis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Valstybės žiniuose“ turi būti oficialiai paskelbtas 2005 m. gruodžio 30 d.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Armanas Abramavičius

Toma Birmontienė

Egidijus Kūris

Kęstutis Lapinskas

Zenonas Namavičius

Ramutė Ruškytė

Vytautas Sinkevičius

Stasys Stačiokas

Romualdas Kęstutis Urbaitis